

שיחה

יציאת שבת

כניסת שבת

7:59

6:59

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת ראה, מנחם - אב תשע"ז שבת מברכין שנה שלוש ושמונה, גליון מס' 42

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

אפרטען

צדקה תציל ממוות

"כי יהיה בך אביון... לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון. כי פתח תפתח את ירך לו..." (טז, ז-ח). למדונו חז"ל: "שלושה דברים מבטלים גזירות רעות, ואלו הם: תפילה, צדקה ותשובה" (בראשית רבה, פרשה מד, יב). **"וצדקה תציל ממוות"** (משלי י, ב).

"תשובה ותפילה וצדקה, מעבירין את רוע הגזירה" (פיוט "נפתח תוקף").

וכמוכן יש להבין, מדוע יש בכוחה של הצדקה לבטל גזירות רעות? תשובה, מובן מדוע יש בכוחה לבטל גזירות רעות, שכן על ידה נקשר העוון של האדם ומתבטל. אף כוחה של התפילה מובן, שכן על ידה מרחם הבורא יתברך על האדם ומשנה את הגזירה הרעה שנגזרה עליו. אולם עוצם כוחה של הצדקה אינו מובן, במה יפה הוא מכוחן של שאר המצוות שאדם מקיים?

הסבא מקלם מביא, שקיים הבדל בין יחיד לציבור, שכלל ישראל כציבור - מובטח שיזכה בדין, כיוון שכלפי הציבור נוהג הבורא במידת הרחמים. אולם כל יחיד ויחיד, צריך לירא מן העבירות שבידו, שמא חלילה לא יזכה בדין ולכן עליו לעשות הכנות רבות, כמו תענית בערב ראש השנה וכו'.

מטעם זה גם מצינו, שתפילת הציבור מתקבלת יותר מתפילת היחיד, כמו שמובא **בזוהר** הקדוש (ויחי, דף רלד, ע"א) על הכתוב "פנה אל תפלת הערער ולא כנה את תפלתם" (תהלים קב, יח), שעל תפילת היחיד נאמר: "פנה אל תפלת הערער" - מלשון ערירי, שאליה פונה הקב"ה ובודק אם מושלמת היא וראויה לבוא לפניו, וכן אם האדם המתפלל ראוי שיתמלאו משאלותיו. ואילו על תפילת הציבור נאמר: "ולא כנה את תפלתם" - שתפילת הציבור באה לפני הבורא יתברך בלא שנבדקת אם ראויה היא אם לאו, ואף המתפללים אינם נבדקים, אם ראויים הם שיתקבלו תפילותיהם אם לאו.

רעיון זה ראינו גם **בזוהר** הקדוש (נח, דף פט), כיצד הוא מסביר את דברי האשה השונמית לאלישע: "בתוך עמי אנכי ישקת" (מלכים ב-ד, יג), שגם מי שיש בידו זכויות רבות, אם עומד הוא לבדו לפני הבורא יתברך - יבחנוהו מכל הכיוונים, וחלילה עלול הוא להיענש על חטאו. לכן העדיפה השונמית לוותר על תפילתו של הנביא אלישע ולהיכלל עם הציבור.

לכן אמרו חז"ל (ברכות כט, ע"ב): **"לעולם לישתף איניש בהדי צבורא"** (לעולם ישתף אדם עצמו עם הציבור). אל יתפלל תפילה קצרה בלשון יחיד, אלא בלשון רבים, שמתוך כך תפילתו נשמעת.

עתה מתבאר היטב במה גדול כוחה של הצדקה להעביר את רוע הגזירה, כיוון שעניינה של מצווה זו היא הצטרפות אל הכלל והתאחדות עמו, וכפי שהובא בספר **"ארצות החיים"** של הרב חיים פלאג'י (דרוש ח), שהנותן צדקה נחשב בעצמו כרבים, כיוון שעל הצדקה אמרו חז"ל: "כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא".

מכאן, שאדם שנותן צדקה, על ידי סיוע לזולתו בצרכיו השונים ובמצוקותיו, יוצא נותן הצדקה מפרטיותו ונעשה חלק מן הכלל. על ידי כך, זוכה הוא להיכנס תחת כנפי מידת הרחמים הפרושה על כלל ישראל וניצול ממוות.

מכאן כוחה של מצוות הצדקה, שמכניסה את הנותן לכלל ישראל.

צבי שלום

גליון זה מוקדש לע"נ אסף יחזקאל טננבאום ז"ל לוחם חטיבת גולני שנפל בפעילות מבצעית בלבנון, ב' באלול תשנ"ג

כמו כן מוקדש גליון זה

לע"נ ר' יעקב ב"ר יצחק רוט ז"ל, נלב"ע כ"ח במנחם - אב תשכ"ט ולע"נ מרת אסתר רוט ע"ה בת ר' יחזקאל ז"ל, נלב"ע ה' באלול תשמ"מ

גליון זה מוקדש אף לע"נ מרת חנה ב"ר יוסף מרדכי מליק - בראון ז"ל נלב"ע כ' במנחם - אב תשס"ד

תנצב"ה

לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

הרב נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב יום פטירתו כ"ה באב

הנצי"ב היה בכור לאביו - הרב יעקב, שהיה סוחר ותלמיד חכם בעיר מיר. אביו היה מיוחס מצד אביו לרבי אלחנן מברלין, מבעלי התוספות, ומצד אימו הגיע ייחוסו עד רבי מאיר אייזנשטט, בעל מחבר שו"ת "פנים מאירות". בגיל 13 וחצי, לקחו רבי יצחק מוולוז'ין - ראש ישיבת וולוז'ין, כחתן לבתו ריינה-בתיה. עם נישואיו, התמסר הנצי"ב להתעמקות בתורה, כעשרים וחמש שנים עסק רק בלימוד, וסיפורים רווחו על שקדנותו המופלגת. כשנפטר חמיו - שנת תר"ט, נעשה חתנו הראשון - רבי אליעזר יצחק, לראש ישיבה והנצי"ב משנה לו. מותו בגיל צעיר של חתן זה, בשנת תרי"ג (1853), הביא להכרתו של הנצי"ב כראש הישיבה. מתחרה על הנהגת הישיבה, היה לו באותו זמן אבי שושלת בריסק - רבי יוסף דב בר סולובייצ'יק. השניים כיהנו זמן מה יחדיו, אך חילוקי הדעות והחיכוכים ביניהם היו רבים. הנצי"ב הצטיין בבקיאות ובפשטות, ואילו רבי יוסף דב בפלפלות ובחריפות. ארבעה מגדולי הרבנים באותו הדור, ביניהם רבי יצחק אלחנן ספקטור מקובנה, התערבו במחלוקת שנוצרה והעמידה בסכנה את קיום הישיבה, והכריעו לזכותו של הנצי"ב. או אז נקרא היה הנצי"ב - ראש הישיבה, ורבי יוסף דב - משנה לו, וכך כיהנו שניהם בראשות הישיבה במשך כשתים עשרה שנים, בהם נחלקו תלמידים ומפעם לפעם היה צורך לפשר בין תלמידיהם. באחד הפעמים האלו, בחר רבי יוסף בר לעזוב את הישיבה לטובת רבנות עיר. וכדי להוכיח שאין שום מחלוקת וקפיידא בין השניים, באו שתי המשפחות בקשרי חיתון. נכדתו של הנצי"ב, בת חתנו - ר' רפאל שפירא, נישאה לרבי חיים סולובייצ'יק, וזה לימד בישיבה בעשור האחרון לקיומה. בשנת תרי"ג, נכונה הנהגת הישיבה בידי הנצי"ב, ומאז ועד שנת תרנ"ב בה נסגרה הישיבה, היו חייו מסורים לעבודת הישיבה, ועל הישיבה כתב: "בה כל חיי רוחי, וגם אין איש עמדי לשאת משאה". הנצי"ב רחש אהדה רבה למפעל ההתיישבות בארץ ישראל, והיה חבר פעיל בתנועת "חיבת ציון". הנצי"ב היה משוכנע, כי ההתעוררות לעלייה לארץ ישראל, נובע מרצון השגחה עליונה לגאולת ישראל. הנצי"ב הדגיש את חשיבות האחדות ויצא נגד הרבנים שקראו להבדל מן החילונים החלוצים, וכתב, כי עצתם "קשה כחרבות לגוף האומה ולקיומה". לדעתו, חלה חובה להשתתף עם החילונים בנושא בניין ארץ ישראל.

שיטתו בלימוד: לימוד התורה עשוי, לדבריו, משני יסודות: הקבלה (המסורת) והפלפול (בלשונו - "אש-דת", הדת היא המסורת, והאש היא הפלפול המשתלה). הגאונים, מתוך קרבתם לתקופת התלמוד, "כל דבריהם דברי קבלה". לעומתם הראשונים נזקקו להגיע לפירושיהם מתוך היקש שכלי ופלפול. בלימודו שילב את שתי הדרכים, חתר אל יסודות הגאונים והשלימם בסברות הראשונים, אגב השוואות, ובירור עומקן של סברות והלכות בשכלו הפשטני. את יסודותיו תמך תמיד בשאלות, בה"ג והרי"ף. השיבה לראשונים הקדומים, באה אצלו מתוך הכרה ברורה, כי בדבריהם יש לחפש את המפתח להבנת ההלכה כולה.

ראש חודש אלול יהיה ביום שלישי וביום רביעי הבעל"ט המולד יהיה יום שלישי, שעה 10, 44 דקות ו-15 חלקים

בסיוע כולל "י"ד ברודמן" רחובות

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048

אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach

הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

צמחונות – להיות או לא להיות?

בפרשתנו נאמר: "כי ירחיב ה' אלקיך את גְּבֻלְךָ... ואמרת: אֲכַלָּה בשר, כי תֵאָנֶה נפשך לֶאֱכֹל בשר, בכל אֶת נפשך תאכל בשר" (יב, כ). ברור לעין, הסגנון החרגי בניסוח הדין, והפרשנים נחלקו בפירושו ובמסר הסמוי שלו. יש אומרים, שאכילת בשר כרוכה בתאוה והיא אומנם מותרת, אך רק אם "ואמרת" – אם אתה מאוד רוצה, אבל עדיף לא. יש המחזקים דעה זו בעניינים בריאותיים, ובעובדה, שלאדם הראשון איפשרו רק אכילה מהצומח.

מאידך, יש הסבורים, שניתן לאכול בשר "בכל אֶת נפשך" – כמה שאתה רוצה, כי בכך אתה מביע תודה לקב"ה, שהרחיב את גבולך – על פי רש"י, הכוונה לרווחה כלכלית. ובאמת, אם אין יכולת כספית, אל תגזים.

האמת, כרגיל, באמצע. על פי "עדות" מפורשות בתנ"ך ובחז"ל, אכלו בשר. אברהם הגיש לאורחיו הרבה בשר, ובטוח שהם לא אכלו הכל. יש להניח, שאת הנותר הוא אכל בעצמו, וזרק לכלבים רק עצמות ושאריות, משום "בל תשחית". גם יצחק אהב בשר – "מִטְעָמִים" מציד, גם יוסף הכין לֶאֱחָיו בשר ועוד. אף הנביא ירמיה אומר: "עֲלוֹתֵיכֶם סָפוּ עַל זְבַחֵיכֶם וְאָכְלוּ בֶשֶׂר" (ירמיה ז, כא). כלומר, במקום להקריב עולות הנשרפות כליל לה', אומר הנביא, הוסיפו אותם לקורבנות השלמים, שאת רובם אוכל המקריב. המשמעות: ה' אינו חפץ בקורבנות, לכן חבל לשרוף אותם ועדיף לאוכלם. ובכלל, קשה למצוא בתנ"ך הערות שליליות על אכילת בשר, כמו שאין מקורות המעודדים צמחונות.

ומי אמר, שלאדם הראשון היה אסור לאכול בשר? יש אומרים, שהיה אסור לו לצוד בעלי-חיים כשהם חיים, אך חיה שנפטרה – היה רשאי לאכול, ואז עוד לא היו דיני כשרות. כמו כן אנו מאמינים, האדם הראשון נברא "בְּצִלְמֵנוּ כְּדִמְיוֹנוּ" (בראשית א, כו), ולדעת ה"אבן עזרא" (שם), כוונת הפסוק היא, שאדם הראשון נברא כמונו. התורה רוצה שנדע, שהאדם אינו השתלשלות מהקוף. והנה אנו יודעים, שהמבנה האנטומי שלנו ושל אדם הראשון, מותאם לאכילת בשר ולאכילת צומח (בזה אנו כן דומים לקוף...). לו רצה הבורא שנהיה צמחונים, היה בורא לנו מערכות עיכול ושיניים בדומה לפרה...

גם חז"ל אמרו, כי בְּשִׁכּוֹן האדם בגן עדן לפני החטא, הגישו לו המלאכים בשר ויין (סנהדרין נט, ע"ב). הם גם קבעו, שאין שמחה בלי בשר ויין. לשיטתם, אפילו בעולם האמת, צפוי לצדיקים שור בר ולוויתן...

גם רופאים ומומחי מזון אינם שוללים אכילת בשר, אדרבא, אף ממליצים. אבל כמובן שיש מגבלות, כמו שגם בשאר סוגי מזון אסור להגזים, אפילו בירקות ובצמחי מרפא, כי עודף ויטמינים מסוימים – מזיק לגוף. גם באחרית הימים, לא תיאסר אכילת בשר, אדרבא, יש אומרים, שגם בשר חייר יוכשר. וכְּשִׁיבְנֵהּ המקדש, כיצד הצמחונים יקריבו קרבן פסח?

מנחם אדלשטיין

פינת ההלכה

תפילת מוסף (ג)

בתוספתא (ברכות ג, ב) מובא: "המתפלל תפילת המוספין, בין משקרב תמיד של שחר בין עד שלא קרב תמיד של שחר, יצא".

הרשב"א (חידושי הרשב"א, ברכות כח, א, ד"ה ת"ר) למד מדברי התוספתא, שאם הקדים תפילת מוספין לתפילת שחרית – יצא ידי חובה. גם בספר "אהל מועד" (לרבי שמואל ב"ר משולם, אחד מהראשונים) הביא כן בשם הרשב"א.

כך פסק הרמ"א (רפ"ו, א): "ואם התפלל אותה קודם תפילת שחרית, יצא".

ה"משנה ברורה" (שם, סק"ה) כתב, שלכתחילה לא יעשה כן ורק בדיעבד יצא.

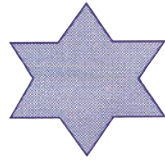
הגמרא בזבחים (צ, ב) דנה, מי עדיף "תדיר" או "מקודש" וכגון שצריך לזרוק את דם החטאת ודם העולה: האם יש לזרוק קודם את דם העולה משום שהעולה תדירה, או את דם החטאת שכיוון שהוא מרָפָה (מכפר) – אז קדושתו גדולה יותר? הגמרא לא הכריעה בשאלה זו והרמב"ם (תמידין

ומוספין ט, ב) הכריע, ש"איזה שירצה, יקדים". הרב יצחק אלחנן ספקטור ("באר יצחק" – אורח חיים, סימן כ) דן באדם שלא התפלל שחרית ומגיע לבית הכנסת בזמן שהציבור מתחיל להתפלל תפילת מוסף, שכיוון שבדיעבד יצא אם הקדים מוסף לשחרית, האם עדיף שיתפלל קודם שחרית משום ששחרית תדירה, או שעדיף שיתפלל קודם מוסף עם הציבור משום שמעלת תפילה בציבור עדיפה ומקודשת יותר מתפילה ביחיד. לאור דברי הרמב"ם שאיזה שירצה יקדים, אומר הרב ספקטור, שגם כאן יכול להקדים את תפילת המוסף. הוא מוסיף, שעדיף להקדים את תפילת המוסף, משום שבמקרה זה תפילת המוסף היא תפילה בציבור, והיא מוגדרת כ"מצווה עוברת" הקודמת ל"מצווה שאינה עוברת" ולכן עדיף להקדימה על פני שחרית התדירה.

אך **המהרש"ג** (ח"א, סימן כב), **"שבילי דוד"** (סק"ג), **"אגרות משה"** (אורח חיים – ח"ד, סימן סח), **"מנחת יצחק"** (ח"ו, סימן לו) ורבים נוספים חלקו עליו ופסקו, שיתפלל שחרית קודם ואחר כך מוסף ביחידות. הטענה העיקרית היא, שדין קדימת שחרית למוספין הוא לא רק משום ששחרית "תדירה", אלא על סמך לימוד מפורש מהפסוק "וערך עֲלֶיהָ העוֹלָה" – "העולה – עולה ראשונה" (פסחים נח, ב). ה"מנחת יצחק" אף הוסיף, שנחשב כאדם המתפלל בשעה שהציבור מתפללים (רא"ה: סימן צ, סעיף ט).

הרב אריה ויזל

שיח הרמב"ן

"כי לא יחדל אביון"

בפרשתנו מוזכרת מצוות שמיטת כספים. האדם צריך לשמוט את הכספים ובכך לסייע לֶאֱחָיו העניים. מיד לאחר שהתורה מצווה את מְצוּוֹה זו, קובעת התורה: "אֶפְסָ, כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיּוֹן" (דברים טו, ד). ומיד לאחר כמה פסוקים: "כִּי לֹא יִחְדַּל אֶבְיּוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ" (שם, פסוק יא).

רבי משה בן נחמן מקשה, מדוע מצד אחד נאמר שלא יהיו עניים ומאידך שיהיו עניים? בתחילת דבריו מביא הרמב"ן את תירוץ של רש"י וה"אבן עזרא" האומרים, כי באם עם ישראל עושין רצונו של מקום – יחדלו האביונים, ואם ח"ו לא יעשו רצונו של מקום – יהיו אביונים. על כן, כשהתורה אמרה כי יהיו אביונים, כוונתה הייתה בזמן שאין עושין רצונו של מקום וכן ההיפך: "מפרשים אמרו, שלא יחדל אביון מקרב הארץ באחד מכל הזמנים, כי לעולם יהיה אביון בארץ, שְׁגֹלוּי הִיא לַפְּנִי שֶׁלָּא יַעֲשֶׂה מַה שְּׂאֵמַר לְהֶם, כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיּוֹן אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ".

הרמב"ן אינו מקבל דעה זו, שכן יתכן שלעולם יעשו רצונו של מקום ויהיו האביונים רק באחרים ולא בישראל: "ואינו נכון לדעתך, כי התורה תרמוז במה שעתיד להיות, אבל לא יתנבא עליהם בפירוש שלא יקיימו התורה לעולם, וחלילה, רק בדרך

נביא או חולם חלום

בפרשתנו (יג, ב-ה) כתוב: "כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא או חֹלֵם חֲלוֹם, וְנָתַן אֱלֹהֶיךָ אוֹת או מוֹפֵת. וְכָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דָּבַר אֱלֹהֶיךָ לְאֹמְרוֹ: יִלְכֶּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים, אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָם וְנִעְבְּדָם. לֹא תִשְׁמַע אֶל־דְּבַרֵי הַנְּבִיא הַהוּא או אֶל־חֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא, כִּי מְנַסֶּה ה' אֱלֹקֶיכֶם אֶתְכֶם, לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֲהַבִּים אֶת־ה' אֱלֹקֶיכֶם כְּכֹל־לְבַבְכֶם וּבְכֹל־נַפְשְׁכֶם. אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֶיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִּירְאוּ, וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ, וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן". מתבקשת השאלה: אם אכן " וְכָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דָּבַר אֱלֹהֶיךָ", כיצד ניתן לדעת שהוא נביא שקר? התשובה לשאלה זו נמצאת בגוף הפסוקים, בתוך דברי הנביא: "יִלְכֶּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים, אֲשֶׁר לֹא־יִדְעָתָם וְנִעְבְּדָם". עדיין עומדת השאלה, אנו נדרשים להבדיל בין דברי נביא האמת, לדברי נביא השקר, על פי תוכן דבריהם, אולי בכל זאת מדבר הנביא בשם ה', שהרי נתקיימו דבריו?

הרמב"ן בפירושו למעמד הר סיני (שמות, יט, ט), אומר: "והנכון בעיני, שאמר 'אני בא אליך בעב הענן', שתגש אתה אל הערפל 'בעבור ישמע העם' דבְּךָ, ויהיו הם עצמם נביאים בדברי, לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר: 'בְּאֵמֶר ה' אֱלֹקֶיךָ

אזהרה יזכיר הדבר".

על כן, לא יתכן שקיומם של האביונים תלוי בקיום מצוות, שאם כך, נמצא כי התורה אמרה בפירוש שוודאי יחטאו ולא יקיימו את התורה. דבר זה אינו יכול להיות, שהרי כח הבחירה באדם בטל: "והנכון שְׂיֵאֶמַר שלא יחדל אביון, שיהיה נמנע ולא ימצא עוד לעולם. והזכיר זה, בעבור שהבטיח שלא יהיה בהם אביון בשמרם כל המְצוּוֹה. אמר אבל ידעתי, כי לא יהיו כל הדורות כל ימי עולם, כולם שומרים כל המְצוּוֹה עד שלא נצטרך כלל לְצוּוֹת על האביון, כי אולי בְּקִצַּת הימים ימצא אביון, ואני מְצַנְּףָּךְ עליו אם ימצא".

פירושו, כי אין כאן הבטחה שתמיד יהיה אביון, וגם אין כאן הבטחה שתמיד לא יהיה אביון – אם ישמרו המצוות. אלא, שיהיו דורות שיקיימו מצוות וממלא לא יהיו אביונים ויהיו דורות שלא ישמרו מצוות ועל כן יהיו אביונים.

"ואמר 'מְקֻרָב הָאָרֶץ', לרמוז על כל הישוב, כי ההבטחה שלא יהיה בְּנֵי אֶבְיּוֹן בארץ אשר ה' אֱלֹקֵינוּ נותן לנו נחלה – אם נקיים שם כל המְצוּוֹת. ועתה אמר, כי יתכן שימצא אביון באחד מן הזמנים ובאחד מן המקומות אשר תשב בה, כי טעם 'בְּאֵרֶץךָ' כטעם 'בכל מושבותיכם' (במדבר לה, כט), בארץ ובחוצה לארץ".

עוד מוסיף הרמב"ן, כי כל מקום שנאמר "בכל מושבותיכם", הכוונה בכל מקומות מושבותיהם בארץ ומחוצה לה. על כן, כאן שנאמר "בארצכם", הכוונה בארץ ושיבתכם, כלומר, בכל מקום. (רמב"ן, דברים טו, יא, ד"ה כי לא יחדל אביון מקרב הארץ)

הרב אבי שיש

"חנוך לנער"

הקהל לי את העם וְאֲשַׁמְעֵם את דבְּךָ, למען ילמדו ליראה אתי כל הימים' (דברים ד, ז), 'וגם בך יאמינו' לְנֶצַח בכל הדורות. ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דבְּךָ – יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת לְמַעֲלֵה העליונה בְּנִבּוּאָה, יתברר להם ממך מה שכתוב".

כוונת הדברים, אין לנו צורך בהוכחה להכחשת דברי נביא השקר. די לנו בדברים שנאמרו בסיני, שכל העם ראה ושמע. כדרך שמסביר החבר לכוזרי (כוזרי, מאמר א), מפני מה אומר הוא (החבר) שהוא מאמין בקב"ה שהוציא את ישראל ממצרים ואינו מתחיל מבריאת העולם. הוא מסביר, שלבריאת העולם לא הייתה עדות אנושית, אילולי התורה שניתנה בסיני – לא היינו יודעים איך נברא. לעומת זאת, למעמד הר סיני הייתה עדות אנושית של ששים ריבוא בני אדם שראו בעיניהם ושמעו באזניהם.

העולה מכך הוא, שהעדויות הראשונה שקיבלנו ב"אנכי ה' אלקיך" – מכריעה כל עדות אחרת, כך שדברי נביא השקר נסתרים מתוך עצמם. לכן "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא".

נפתלי יערי

